

IN Coolia VAN TOEN

LANGS DE AMSTERDAMSE GRACHTEN - NA 40 JAAR

Rob Chrispijn
Jodenweg 1, 8385 GP Vledderveen

Chrispijn, R. 1999. Through Amsterdam's Canals - 40 Years On. *Coolia* 42(1): 32-35.

An inventory of the fungi found along Amsterdam's brick-lined canals was published in *Coolia* in 1958. In 1998 the exercise was repeated. The replacement of soft mortar by hard cement during renovation of the brickwork seems to have reduced plant life in general, and fungi have been similarly affected. *Omphalina marchantiae* and *Cyathicula marchantiae* have disappeared, along with other interesting species such as *Entoloma strigosissimum*. *Hebeloma mesophaeum*, *Agaricus bitorquis* and *Armillaria* species now predominate, but *Inocybe dulcamara* was found for the first time, near lime trees.

Veertig jaar geleden schreef Willy Reijnders in *Coolia* een interessant artikel over paddestoelen op de Amsterdamse grachtenkanten naar aanleiding van een inventarisatie van de Amsterdamse wallenkanten uitgevoerd door de NJN (Nederlandse jeugdbond van natuurstudie) begin jaren '50 (Reijnders, 1958). Vanaf 1994 wordt er in Groot-Amsterdam intensief naar paddestoelen gekeken. Daarbij zijn de wallenkanten er bekaaid afgekomen. Dit stukje voor de rubriek '40 jaar later' was een goede reden voor enige extra aandacht.

Oktober '98 was zeer regenrijk. Sommige delen van Nederland stonden blank. Maar voor het droge stenen milieu van een stad leek zoveel regen niet ongunstig. Op een zondag toen het zwaar even droog was, voeren wij in een motorbootje van een bevriende neef door de grachten. Wij waren begonnen in de Leidsegracht. De op het noorden gelegen wallenkant van deze gracht is altijd vochtig en daarom bijna helemaal groen uitgeslagen. Dat groen bestaat voornamelijk uit mos. Reijnders vond hier het Levermostrechtje (*Omphalina marchantiae*) en het Levermoskelkje (*Cyathicula marchantiae*). Levermos zagen we nu amper en al helemaal geen paddestoelen er op. Maar dat laatste lag ook aan onze snelheid. Want de boot had een handicap. Gingen we te zacht dan begon de motor te sputteren en gaf hij na enige tijd de geest. Daardoor lag onze gemiddelde snelheid boven de 6 km per uur. Te hard voor Levermoskelkjes. Deze minuscule witte asco hadden we wel een paar jaar geleden in het Amstelpark gevonden, in een sloottalud dat geheel begroeid was met levermos. Door regelmatig door de knieën te gaan en dan met macro-ogen rond te kijken, konden we op den duur enige kelkjes ontdekken.

Tijdens de NJN-inventarisatie die liep van 1947 tot 1955 bleken de 17de eeuwse grachten het meest interessant te zijn, zowel voor planten als voor paddestoelen. Daarom beschreven wij door dit deel van Amsterdam een wijde acht door de Herengracht, Keizersgracht en Prinsengracht. Bij signalering van een paddestoel ging de motor af en legden wij aan ter inspectie. Vrij omslachtig, vooral omdat we zelden een rechte koers vlak langs de wallenkant konden varen. De hoeveelheid aangemeerde boten is zeer groot.

Bij veel open bootjes stond het regenwater tot aan hun boorden. Er waren er ook die al gezonken waren en hulpeloos aan hun touwen of kettingen hingen. De interessantste waarneming was die van een dichtgetimmerd bootje dat alleen aan de waterzijde open was. Deze opening was met zwaar gaas bespannen en hier verdrongen zich grote marihuana-planten om iets van licht op te vangen. U ziet, we hebben ons niet verveeld. Maar goed, nu de paddestoelen. De meeste paddestoelen zagen we op het deel van de Keizersgracht waar lindes staan. Hier was de Tweekleurige vaalhoed (*Hebeloma mesophaeum*) zeer algemeen. Eenmaal vonden we hier de Sombere siersteelgordijnzwam (*Cortinarius flexipes*). Verder zagen we nog Stinkparasolzwam (*Lepiota cristata*) en Glimmerinkzwam (*Coprinus micaceus* s.l.), steeds groeiend in een voeg, meestal in de bovenste, die tussen de granieten sluitsteen en de eerste rij bakstenen. Alleen de vooral bij iepen algemeen voorkomende Knolhoningzwam (*Armillaria lutea* s.l.) groeide ook lager, soms tot vlak boven de waterspiegel in de opening van daar aanwezige drainagebuizen.

De Sombere honingzwam (*A. ostoyae*) zijn we, gelukkig voor de iepen, maar een paar keer tegen gekomen. Groeit eerstgenoemde saprotroof op dood hout, de Sombere honingzwam is net als de Echte honingzwam (*A. mellea* s.s.) een parasiet die ook levend hout kan binnendringen. In de tijd dat Reijnders dit artikel schreef werd nog geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende soorten. Alles was Honingzwam, punt uit. Wel heeft hij het over honingzwammen die ogenschijnlijk groeien zonder hout(resten) in de buurt. Waarschijnlijk zal hij dan de Knolhoningzwam gezien hebben. Op andere plekken vindt hij dikke rizomorfen als zwarte schoenveters tussen de stenen. Volgens sommige publicaties zouden rizomorfen alleen geproduceerd worden door de Sombere honingzwam en door de Echte honingzwam. Maar er zijn mycologen die dit betwisten en menen dat ook de Knolhoningzwam deze rizomorfen maakt. Misschien interessant om hier het komend jaar eens op te letten. De Echte honingzwam hebben wij zelf in de binnenstad nooit gevonden. Maar hij is hier in 1997 wel aangetroffen door Gerrit Keizer toen hij in opdracht van de Gemeente Amsterdam alle bomen inspecteerde binnen de grachtengordel.

Zoals gezegd lag de vaarsnelheid vrij hoog. Daarom heb ik de zondag erop min of meer dezelfde route nog eens te voet afgelegd. In wandeltempo en met nu meer aandacht voor het horizontale vlak leverde dit nog enkele andere soorten op. Bij linde groeide de Gewone viltkop (*Inocybe dulcamara* s.s.), een soort die ik in de binnenstad niet eerder had gevonden. Misschien is het Gooizand waarmee Amsterdam in de 17de eeuw is opgehoogd, plaatselijk verrijkt met kalk. Andere vondsten waren Gewone krulzoom (*Paxillus involutus*), Zwartwitte veldridderzwam (*Melanoleuca polioleuca*) en natuurlijk de hier algemene Straatchampignon (*Agaricus bitorquis*). Geen spoor van de bijzondere vondsten die Reijnders in zijn artikel noemt. Op maar liefst vijf plekken werd toen de Rode vloksteelsatijnzwam (*Entoloma strigosissimum*) gevonden. Een soort die als enige binnen het geslacht *Entoloma* geheel met 1 mm lange, dikwandige haren bedekt is. Begin oktober vond ik deze donkerrode satijnzwam in het talud van de Coentunnelweg, vooral bekend van zijn dagelijkse files. Heel graag had ik hem ook aan de Amsterdamse grachten (terug)gevonden. Maar misschien is de situatie hier te veel veranderd.

De aanleiding voor het NJN-onderzoek was het voornemen van de gemeente Amsterdam om de wallenkanten te restaureren, waarbij de zachte kalkmortel van vroeger

vervangen werd door keiharde portlandcement. De grachtenkanten zijn daardoor stukken plantonvriendelijker geworden. Ook voor paddestoelen zal deze ontwikkeling niet gunstig zijn geweest. Misschien dat er daarom nu alleen nog maar algemene soorten staan.

Graag was ik even terug in de tijd gegaan om te zien hoe de wallenkanten er vroeger uitzagen. Gek, pas bij het herlezen van het bewuste artikel valt het adres van de schrijver mij op, Willibrordusstraat 89. Een sombere straat in De Pijp, dichtbij de Amstel. Begin 50-er jaren woonde ik als kind in dezelfde straat op nr. 23. In de Amstel ving ik stekeltjes. Het water was toen zo helder dat je langs de kant de bodem zag. Je kon de glasaaltjes zien zwemmen. Op mijn zevende ging ik postzegels sparen en liep ik van de Willibrordusstraat dwars door de stad naar de postzegelmarkt. Er was toen nog zo weinig verkeer dat mijn moeder daar geen bezwaar tegen had. Misschien wist ze ook wel niet waar de postzegelmarkt lag. Op zo'n tocht passeerde ik alle grachten. Maar ik kan me niet herinneren er ooit acht op geslagen te hebben. Mijn wereld was die van de Amstel en de Galerij op het oude Frederiksplein. Dus heb ik nooit een jongeman gezien die op de grachten speurde naar paddestoelen. Misschien had het dan niet 35 jaar hoeven duren voor ik opeens geboeid raakte door paddestoelen!

Literatuur

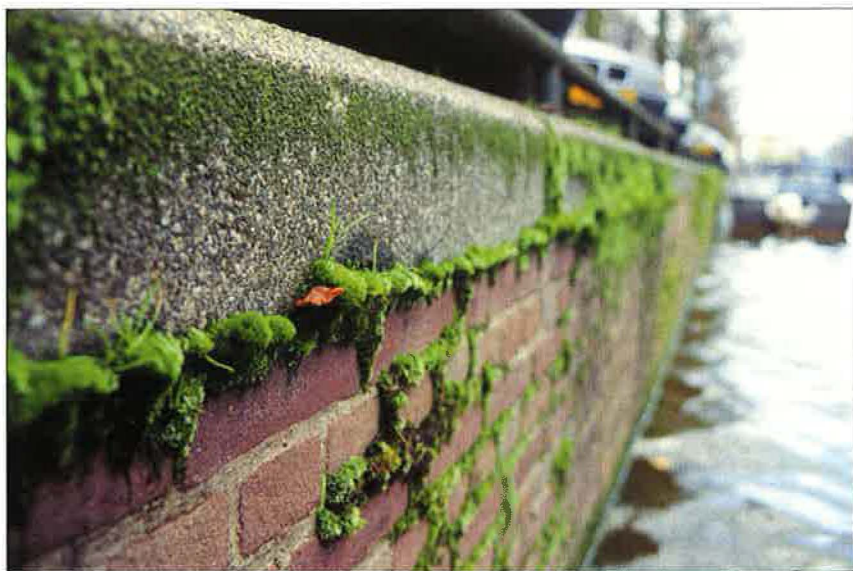
Reijnders, W.J. 1958. De paddestoelen van de Amsterdamse bakstenen grachten. Coolia 5: 37-42.

Architectura & Natura

Paddestoelenboeken

bezoek de nieuwe winkel

**Leliegracht 22 (bij de Westertoren)
1015 DG Amsterdam 020-6236186**

Sombere siersteelgordijnzwam (*Cortinarius flexipes*) langs de Keizersgracht, Amsterdam.
Oktober 1998 Foto: Rob Chrispijn

Straatchampignon (*Agaricus bitorquis*) op de Egelantiersgracht, Jordaan, Amsterdam.
November 1997. Foto: Rob Chrispijn.